

Terug

Na Van Dis in Afrika en Jelle Brandt Corstius in Rusland, kennen we nu Jaap Scholten in Hongarije. *Oostwaarts!* heet de zesdelige documentairereeks waarvan de VPRO zondag het eerste deel uitzond.

Zelfde procédé: een presentator zonder ervaring als tv-verslaggever reist door een land, steeds een regio waarvan je als geïnformeerde mediaburger toch weer verbluffend weinig blijkt te weten.

Dat de drie series aan elkaar verwant zijn, is geen toeval: in alledrie de gevallen was Hans Pool de cameraman, die de kunst lijkt te verstaan onopvallend aanwezig te zijn (en altijd zijn presentator laat toelichten achter het stuur van een rijdende auto).

Schrijver Jaap Scholten, door Pool in de *VPRO-gids* van deze week 'een corpsbal op reis' genoemd, kent Oost-Europa als geen ander: de liefde bracht hem naar Budapest, hij woont zeven jaar in Hongarije.

Zondag sprak hij met 'terugkeerders' in Transsylvanië: nazaten van oude adel en aristocraten die in de jaren veertig en vijftig door de communisten waren vernederd en hun huizen waren uitgedreven. Sinds de 'culturele wasmachine' van de jaren negentig keren zij terug, naar dorpen die soms ook door de bewoners nog altijd worden gezien als het dorp van de vroegere adel.

De terugkeerders voelen zich verplicht aan het voorgeslacht. Ze willen 'het verleden herstellen'. Probleem: ze hebben geen geld. Ze kunnen de huizen maar nauwelijks warm stoken. Scholten: 'De wind giert door de kozijnen, meer dan een halve eeuw de daken niet gerepareerd. Wie de moed heeft terug te keren, treft een spook uit het verleden. Een schim van wat ooit was.'

Het was een onbekend kijkje richting het oosten, verteld door een presentator die, zoals hij zelf zei, een voorliefde voor de oude adel leek te koesteren: 'Ik geloof dat bij bestaande oude aristocratie, in veel families een traditie van langetermijndenken was, die uitgaat van samenwerken met de boerenbevolking. Die erop gericht was te leven in harmonie, en die inzag dat het geen zin had om mensen volledig uit te buiten.'

De formule van dit genre is succesvol, en terecht - Van Dis won er een Zilveren Nipkowschijf mee, Brandt Corstius kreeg een eervolle vermelding voor dezelfde prijs. Ook *Oostwaarts!* bevat weer veel elementen voor een heerlijk zondagavond-gevoel: goed gemaakte televisie met inhoud, op een normaal tijdstip.

Toch was ik na de eerste aflevering van *Oostwaarts!* nog niet helemaal gegrepen. Daarvoor werd het materiaal iets te veel uitgesmeerd, en kregen we te weinig te zien van de praktijken die hier hadden plaatsgevonden: het was hoofdzakelijk het gesproken woord van getuigen (over vernederingen en mishandeling) dat de verhalen moest dragen.

Scholten toonde zich deskundig en betrokken, maar is als tv-persoonlijkheid net iets minder innemend dan Van Dis of Brandt Corstius. Ik zie in hem nog niet onmiddellijk de nieuwe presentator van *Zomergasten* - dat hoeft ook helemaal niet, maar daarin verschilt hij toch van zijn twee voorgangers. Maar misschien is het oordeel te vroeg: volgende week kan alles anders zijn.

Komen we dus op terug.

Wie terugkeert,
treft een spook
uit het verleden,
een schim van
wat was

